

N:o 7.

Ank. till Riksd. Kansli d. 20 Febr. 1868, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckta motioner om upphäfvande af Kongl. Brefvet den 22 Mars 1803 och sista momentet i 37 § af 17 Kapitlet Rättegångs-balken.

Andra Kammaren har till Lag-Utskottets behandling öfverlemnadt tvänne af Herr *J. A. Bovin* väckta motioner, den ena (N:o 261) åsyftande upphäfvande af följande stadgande i förenämnda Kongl. Bref: "Då skäl förekomma att en för groft brott anklagad, som, ehuru i det närmaste öfvertygad, likväl nekar till brottet och därför ej kan anses fullt förvunnen, men hvars ondska och vanart göra hans vistande på fri fot för allmänna säkerheten vådligt, borde på längre eller kortare tid på bekännelse hållas i fängelse eller till allmänt arbete på fästning, tukthus eller spinnhus, må öfverdomaren slika mål till Kongl. Maj:t referera och dess yttrande afvakta;" och den andra (N:o 262) innefattande framställning om upphäfvande af sista momentet i 37 § af 17 Kapitlet Rättegångs-balken, der det heter: "I grofva brottmål må domaren försöka med svårare fängelse, att få sanningen i ljuset, der bindande liknelser och omständigheter finnas emot den, som anklagad är; förfare dock dermed varsamligen."

Med erinran, hurusom berörda stadgande i Kongl. Brefvet den 22 Mars 1803 haft till följd, att anklagade, men icke till brott lagligen förvunne, personer för en obestämd framtid hållits i fängelse, för att förmås till bekännelse, har motionären till stöd för sina framställningar vidare anført, att hvad man än ville säga till försvar för ifrågavarande tvänne lagstadganden, torde dock icke kunna förnekas, att dermed åsyftades ett tvingande till bekännelse, som stred emot andan i vår lagstiftning och bra mycket närmade sig torturen; att, i fall bevisningstheorien i gällande lag vore oriktig eller ofullständig, borde man tillse att den blefve ändrad och rättad, men icke vidare såsom förvunne brottslingar behandla dem, hvilka enligt samma teori icke blifvit om brott öfverbevisade och följaktligen kunde vara oskyldige; samt att bättre vore om *några* skyldige undginge straff, än att *en* oskyldig straffades.

Bih. till Riksd. Prot. 1868. 7 Saml. 6 Häft.

Hvad förstnämnda motion angår, får Lag-Utskottet erinra, att gällande lag fordrar såsom fullt bevis till den anklagades fallande i grofva brottmål antingen två vittnens sammanstående intyg om brottet och gerningsmannen, eller ock dennes frivilliga bekännelse, som, då saken går å lif, tillika måste vara af omständigheterna bekräftad. De i 17 Kapitlet 29 och 30 §§ Rättegångs-balken förekommande stadganden om ett vittne eller bindande omständigheter och liknelser, såsom utgörande halft bevis och föranledande endast till värjemålsed, som, då saken går å lif eller domaren finner fara för mened ega rum, ej må ådömas, ådagalägga, vid jemförelse med innehållet af 37 §, lagstiftarens afsigt att icke någon, utan att vara med ofvannämnda fulla bevisning öfvertygad, skulle dömas för brott, som å lif går. Den stränga fordran af omedelbar bevisning, som sålunda, beträffande lifsaker och i viss mån äfven andra grofva brott, gjort sig gällande i 1734 års lag, har till följd, att en för sådant brott anklagad sällan utan egen bekännelse kan åt saken fällas, enär det torde höra till sällsynta undantag, att grofva missgerningar föröfvas i närvaro af två ojäfvige vittnen. Men jemte den *direkta* eller *omedelbara* finnes ett annat slag af bevisning, den så kallade *circumstantiela*, hvilken hänför sig till det faktum, som skall bevisas, endast medelbarligen, genom andra kringstående fakta, från hvilka slutsatser kunna dragas till det förra. Angående denna bevisning yttrar lagkomitéen: "Den, som gör sig redigt begrepp om de särskilda slagen af bevisning, kan ej sätta i fråga, att ju den *circumstantiela*, genom mängden af sammanträffande omständigheter samt deras liktidighet och nära beröring med det hufvudsakliga faktum, som skall bevisas, i många fall eger lika bindande kraft, och följaktligen äfven lika viktigt inflytande på den pröfvandes öfvertygelse, som det mått af direkt bevisning, hvilket allmänligen räknas för tillfyllestgörande." I öfverensstämmelse med denna åsigt har lagkomitéen också i sitt förslag till Rättegångs-balk inrymt följande stadgande: "Nu hafva skäl eller omständigheter förekommit, som ej innebära omedelbar bevisning mot den tilltalade, men från hvilka till hans brottslighet slutas må: pröfvas de, i och för sig sjelfva, med otvifvelaktig bevisning styrkte vara, och äro de i öfrigt så klara, likstämninga och öfvertygande, att hvarken om brottet, eller om gerningsmannen, skäligen tvekan uppstå bör, då vare ock den bevisning i allmänhet fullt bindande att den tilltalade fälla." Enahanda stadgande återfinnes i lagberedningens förslag. Men med hänsyn dertill att för ett noggrannt urskiljande och bedömande af de ämnen, som ingå i den *circumstantiela* bevisningen, fordras en säkrare blick och en skarpare omdömesgåfva, än för pröfningen af den omedelbara bevisningen, och då dödsstraffet utesluter möjligheten af framtida återställande eller upprättelse, har lagberedningen likasom lagkomitéen ansett nödigt föreskrifva, att ej någon må till dödsstraff dömas, utan egen bekännelse, der han ej till brottet bunden är med minst två vittnens intyg, som fullt trovärdige pröfvas och omedelbar bevisning innebära. På det likväl den, som, enligt den af lagkomitéen och lagberedningen antagna bevisningstheori, vore med *circumstantiel* bevisning bunden till brott, hvarå dödsstraff i lag stadgas, icke måtte gå helt och hållet fri från straff, har lagberedningen föreslagit, att den anklagade, vid sådant förhållande, borde dömas till det straff, som efter lag vore närmast under dödsstraffet.

Den *circumstantiela* bevisningens förmåga att kunna lemna full juridisk visshet är numera erkänd icke blott i doktrinen, men äfven i främmande länders lagstiftning; och det torde med säkerhet kunna antagas, att lagkomitéens och lagberedningens förslag i denna del upphöjes till lag hos oss i den nya rättegångsordning, som torde vara att förvänta.

Den brist, som förefinnes i vår gällande lag om bevisningen och som består deri att den circumstantiella icke tillerkänts behörigt värde, har utan tvifvel gifvit anledning till det i lagskipningen häfdvunna och genom ifrågavarande stadgande i Kongl. Brevet den 22 Mars 1803 legaliserade bruk, att på längre eller kortare tid i fängelse insätta sådane, för grofva brott anklagade, personer, hvilka, ehuru i det närmaste lagligen öfvertygade, likväl neka till brottet och därför icke kunna anses fulleligen förvunne. Äfven om stadgandet härom icke skulle kunna ur rent theoretisk synpunkt försvaras, eger det dock sitt berättigande såsom en praktisk nödvändighet till följd af antydda bristfälligheten i bevisningstheorien. Det är nemligen klart, att stadgandet icke får tillämpas, med mindre domaren eger en på behörigen afslutad laglig undersökning och dervid förekommen bevisning grundad full öfvertygelse om den anklagades brottslighet; och den påföljd för den anklagade, som stadgandet afser, förutsätter således en bevisning, som, enligt åberopade lagförslag, är tillräckligt bindande för tillämpning af hvilken straffart i lagen som helst, utom dödsstraffet.

Omformälda förfarande i afseende på en sådan förbrytare, om det än icke enligt lagbudets ordalydelse kan anses såsom ett egentligt straff, är dock en på fulländad bevisning grundad domareåtgärd, som, jemförlig med hvad lagberedningen på ofvannämnda sätt föreslagit, i allmänhet hänföres till stadgandena i 17 Kapitlet 32 § Rättegångs-balken. Anmärkas bör ock att, enligt hvad det Kongl. Brevet likaledes utmärker, insättandet, jemte det hufvudsakliga syftemålet dermed, att den, om hvilkens brottslighet full moralisk visshet är för hand, må väckas till ånger och uppriktig bekännelse af brottet, äfven utgör en påföljd för visad ondska och vanart samt tillika är af preventiv natur, till samhällets skydd mot en för allmänna säkerheten vådlig person. Upphäfvet af ifrågavarande stadgande förutsätter fördenskull införande i vår lagstiftning af bestämmelser, motsvarande hvad i främmande länder är föreskrifvet, angående sådane personers ställande under strängare polisuppsigt. Fara torde ock förefinnas, att upphäfvande af detta stadgande, utan föregången erforderlig förändring i Svenska lagens bevisningslära, eller annan lämplig lagstiftningsåtgärd i öfverensstämmelse med lagberedningens förslag, kunde föranleda oro och osäkerhet, då erfarenhet vunnits derom att för allmänna säkerheten vådliga förbrytare, hvilka, ehuru genom förekomna omständigheter förvunne, icke bekänt sitt brott, skulle lemnas på fri fot.

På grund af det nu anförda, finner Utskottet sig föranlåtet vördsamt hemställa,

att ifrågavarande motion om upphäfvande af förberörda stadgande i Kongl.

Brevet den 22 Mars 1803 måtte lemnas utan afseende.

Af helt annan beskaffenhet, än det ofvan omformälda förfarandet, är den åtgärd, som finnes medgifven uti sista momentet af 37 § i 17 Kapitlet Rättegångs-balken. Då i förra fallet erfordras en slutlig pröfning af alla i saken förekomna skäl och bevis, och att icke allenast första domstolen, utan ock öfverrätten och slutligen högsta domaremagten funnit dessa så bindande, att, fastän något fattas i den bevisning, som lagen särskildt fordrar, då saken går å lif, den anklagade dock i annat fall kunde fällas till saken eller åtminstone åläggas värjemålsed, der sådan finnes lämplig, så är det deremot genom nu ifrågavarande stadgande i 17 Kapitlet 37 § Rättegångs-balken åt domaren, jemväl i första instansen, öfverlåtet, att under ransakningen och innan bevisningen blifvit behörigen pröfvad, söka med svårare fängelse förmå den tilltalade till bekännelse.

Oaktadt den varsamhet, hvarom domaren blifvit i åberopade lagstadgandet erinrad, torde det dock icke kunna ur någon synpunkt försvaras, att en så beskaffad godtycklig magt blifvit domaren lemnad, då härvid icke, såsom enligt Kongl. Brevet den 22 Mars 1803 erfordras, att den anklagade är i det närmaste öfvertygad om brottet, utan endast, att bindande liknelser och omständigheter emot honom förefinnas; och Utskottet anser sig därför böra vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte för sin del besluta en författning, hvarigenom förklaras, att sista momentet i 17 Kapitlet 37 § Rättegångs-balken upphört att vara gällande.

Stockholm den 20 Februari 1868.

På Utskottets vägnar:

Eric Sparre.

Reservationer:

af Herr von Gegerfelt: "När en för brott tilltalad person, som anses icke vara till detsamma fullt förvunnen, med anledning af Kongl. Brevet den 22 Mars 1803 på längre eller kortare tid till bekännelse hålles i fängelse, och när han derjemte till effektens förstärkande, såsom i Kongl. Brevet den 16 Februari 1826 föreskrives, lemnas alldeles sysslolös, så läser väl svårligen kunna förnekas, att han undergår tortyr eller hvad vår lag benämner pinande till bekännelse. Sedan århundraden hafva rättsvetenskapen, allmänna rättsmedvetandet och öfriga civiliserade länders lagar ogillat ett sådant förfarande; och berörda Kongl. Bref stå i uppenbar strid mot andan i vår lag, som icke allenast förbjuder domare och Konungens Befallningshafvande att någon till bekännelse pina och plåga, och stadgar strängt ansvar för öfverträdande af detta förbud, utan äfven fränkänner en bekännelse all verkan, då den tilltalade dertill "pint" eller "skrämd" är. Ett enda undantag från denna anda finnes uti stadgandet i 17 Kapitlet 37 § Rättegångs-balken om domarens rätt att genom svårare fängelse söka få sanningen i dagen. Utskottet har väl i sednare punkten af förevarande Betänkande på goda grunder tillstyrkt upphäfvande af detta stadgande, hvars tillämpning dock icke kan annorledes än under pågående ransakning för en kort tid ifrågakomma. Mig synas ännu bättre grunder förefinnas för upphäfvande af föreskriften om den tilltalades insättande efter ransakningens avslutande i ett genom sysslolösheten ytterligen försvaradt fängelse på obestämd tid, som i många inträffade fall räckt till hans död och stundom varit utsträckt till 10 eller 12 år, utan att bekännelsen kunnat den tilltalade aftvingas. Må vara att man snarare kan befara, att underrätterna än att Högsta Domstolen missbrukar sin

härigenom erhållna magt; men hvarje gång en bekännelsefänge insättes, missbrukar samhället sin magt genom våld på en viktig och ostridig rättsgrundsats; och när han åter måste utsläppas, erkänner samhället dymedelst sig hafva låtit honom lida straff för ett brott, till hvilket han varit, om ej bevisligen oskyldig, åtminstone icke bevisligen skyldig, — ett moraliskt nederlag, så mycket svårare, som den förbragta bevisningens verkan i väsendtlig mån genom det misslyckade försöket försvagas. Är bevisningen så bindande, att den tilltalade kan på bekännelse insättas, måste den ock anses tillfyllestgörande för den tilltalades fällande till brottet, helst sedan lagen numera icke i något fall stadgar ovilkorligen dödsstraff, och knappast lifstidsfängelse, hvarifrån den tilltalade vanligtvis efter 10 års välförhållande benådas, kan anses medföra större lidande än en längre tids sittande på bekännelse.

Af dessa skäl är jag skiljaktigt från Utskottets beslut i denna del och hemställer att Riksdagen måtte för sin del besluta, att den genom Kongl. Brevet den 22 Mars 1803 bestämda rätt att till bekännelse hålla i fängelse en för groft brott tilltalad, men ej dertill fullt förvunnen, person må anses upphäfvad.

samt af Herrar *de Laval, Lemchen, Rosenberg, Bergström, Hessle, Bovin* och *Bälter Sven Ersson*, hvilka instämde med Herr von Gegerfelt.

N:o 8.

Ank. till Riksd. Kansli d. 20 Febr. 1868, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om upphäfvande af frälsemäns forum privilegiatum.

Sedan förra Riksdagen för sin del beslutat upphäfvande af de stadganden, enligt hvilka frälsemän ega att få vissa dem rörande mål och angelägenheter omedelbart af Hofrätt handlagda och bedömda, men detta beslut ej kommit under någon vidare grundlagsenlig behandling, utan följaktligen förfallit, så har Herr *A. Reuter-erona* inom Andra Kammaren nu ånyo väckt förslag i sådan syftning, hvilket förslag blifvit till Lag-Utskottets behandling remitteradt.

I öfverensstämmelse med 6 § uti de för Ridderskapet och Adeln den 16 Oktober 1723 utfärdade privilegier är i 8 Kapitlet 2 § Rättegångsbalken förordnad,